

former national achievements and statehood? On the example of the narrated history from the past, the kobzar-singer aspires to convey to his contemporaries the answer – violence and revenge will not succeed in the fight for faith, freedom, in general human values. However, because of the communicative gap (the past – modern, kobzar – listeners), he remains unanswered. And the national-historical karmic chain once again closes on an unsolved reason.

Key words: romanticism, historical product, violence, despair, revenge, past, contemporaries, national being, cause, consequence, spirituality, faith, evil of invaders.

Одержано редакцією – 4.04.2019 р.
Прийнято до публікації – 13.05.2019 р.

УДК 821161.2-82:176

Юлія СОКОЛЮК

СОРОМІЦЬКІ ПІСНІ В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ СМІХОВОЇ КУЛЬТУРИ (ЗА ЗБІРКОЮ Т.Г.ШЕВЧЕНКА)

У поданому дослідженні підсумовано зібрані українськими етнографами та науковцями відомості про сороміцькі пісні в житті українців та їхнє місце в національній сміховій культурі.

Довгий час існування подібних текстів приховувалося. Сороміцьким пісням притаманний жартівливий чи сатиричний зміст. Більшість сороміцьких пісень має виразно ритуальний характер і виконується на весіллях. Дослідники вбачають у таких піснях прадавні корені, що сягають бронзового віку і пов'язані з культom плодючості. Більше того, подібні пісні є не тільки у слов'янських народів, але й у багатьох народів Європи: німців, англійців, французів та ін. У більшості обрядів ка-

лендарного циклу простежуються виразні шлюбно-еротичні мотиви, їх глибший аналіз заслуговує на окреме дослідження, тому тут розглянемо лише кілька звичаїв, що безпосередньо пов'язані з поданою проблематикою.

Певну частину сороміцьких пісень в Україні співали для розваги молоді на вуличних гуляннях або на вечорницях. На таких спільних заходах українська молодь отримувала перший досвід не тільки емоційного спілкування, а й тілесного контакту.

Вечорниці і досвітки, вважають деякі дослідники, були основою здобування молоддю статевого виховання. Інші думають, що це був своєрідний пробний шлюб. Вечорниці були під безперервним прицілом церкви, з точки зору якої ці зібрання молоді вважалися осередком нехристиянської моралі.

М. Сулима вважає, що українські сороміцькі пісні є важливою складовою частиною нашого фольклору. У них з глибокою моральністю описане здорове ставлення до такої частини людського життя, як продовження роду.

У статті вперше зроблено класифікацію сороміцьких пісень, як загалом, так і у добірці Т. Г. Шевченка.

Ключові слова: гумор, сороміцькі пісні, весілля, перезва, ко-мора, вакханалії, плодючість, вечорниці, досвітки, стате-ве виховання, еротизм, моральність, інцест, обценна лексика.

Постановка проблеми. З біографічних джерел відомо, що Т. Шевченко мав відмінне почуття гумору. У молодості був почесним членом товариства «мочемордія», котре, безумовно, базувалося на пиятиці без упину і непристойних чоловічих жартах. Відомий лист Шевченка В. Закревському, де автор використовує обценну лексику. Люди, котрі мали щастя спілкуватися з Шевченком, підкреслювали, що він завжди використовував гостре слівце.

Словники подають значення поняття «гумор» (від англ. humour – причуда, норів; лат. humor – волога) як різновид комічного, зображення життя у беззлобно-добродушному, жартівливому тоні. На відміну від сатири, яка відзначається заперечним пафосом, гумор не заперечує зображуване, а піддає осміянню лише певні його сторони. Гумор властивий

багатьом жанрам українського фольклору: анекдотам, приказкам, коломийкам, пісням, а також сороміцьким пісням.

Шевченко не тільки знав сороміцькі пісні, а й зробив певні записи, котрі містять 14 текстів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Протягом довгих років велася політика приховування зібраних видатними етнографами сороміцьких пісень. Ці тексти збереглися у збірках З. Доленги-Ходаковського, М. Максимовича, П. Лукашевича, М. Гоголя, Т. Шевченка, П. Чубинського, Хв. Вовка, І. Франка, В. Гнатюка та інших. Вперше опублікував подібні пісні Хв. Вовк, підкресливши їх цнотливість, «без цинізму, чи п'яної розпусти»[2, 207]. Про співання сороміцьких пісень на вечорницях згадував М. Сумцов. Ґрунтовне дослідження даної теми з публікацією сороміцьких пісень, зібраних з раритетних видань і колекцій Національної бібліотеки ім. В.І. Вернадського, здійснив у 2001 році М. Сулима. На сороміцьких піснях базувала своє дисертаційне дослідження Л. Мудрак. Побіжно згадано цю частину українського фольклору в монографії О. Кісь.

М. Сулима вважав, що «відмовившись від сороміцьких весільних пісень, які були, власне, виразниками...раблезіанської радості з приводу народження ще однієї сім'ї, прилучення юнака і дівчини до таїнства продовження людського роду, ми так нічого, окрім пирскання в кулак, і не досягли»[1, 5].

Мета статті – узагальнення усіх відомих досліджень на цю тему і розширення уявлення про зміст і побутування сороміцьких пісень на теренах України.

Виклад основного матеріалу.

Шлюбні традиції українців

Отже, сороміцькі пісні – особливий жанр українського музичного фольклору. Він характеризується жартівливим чи сатиричним змістом. Пов'язаний з еротичними мотивами. Цьому жанру властива велика кількість метафор і порівнянь та образність народної лірики. Сороміцькі пісні вирізняються яскравими барвами, життєлюбною, експресією, невимушеною, часто невишуканою стилістикою, мерехтінням подвійних значень, двоплановістю гри слів.

Сороміцькі пісні мають глибоку смислову суть. Їх часто співали на весіллях, вечорницях та інших народних гуляннях. Жарти – невід’ємна частина кожного ритуального дійства. Сміх мав функцію відлякування злих духів, котрі чатують на новостворену родину

Сороміцькі пісні можна умовно поділити на такі групи:

1. Пісні, що співалися на весіллях після обряду «комори» та після «перезви»:

а) символічні пристойні, котрі мали виразно ритуальний характер. Приклад зі збірки Максимовича, №4:

*Ведеть тура з ложа
За ним – Мати Божя.
Чи тур, чи туриця,
Чи хороша молодиця? [1]*

*Ой хто хоче спати,
Треба йому да постіль слати:
Під боки соломки,
Під колінця сінця,
Під головки жита,
Щоб не була Маруся бита. [1]*

б) непристойні, образливі для молодої та її родини, якщо молода виявилася «нечесною»: Зі збірки Максимовича, №16

*Скакав горобейко по точку,
Насеру сваточку за дочку –
За його не червону калину,
За його нечесну дитину. [1]*

2. Пісні, котрі співали на вечорницях. Жартівливі, непристойні, в котрих молодь насміхалася над обопільним статтевим бажанням. З записів П. Лукашевича вечорнична пісня, співана задля розваги гурту молоді:

– Козаченьку, грай мені!
– Дівчинонько, дай мені
З під нової дощечки
Полапати трошечки.
– Ой на горі хата,
Хлопці та дівчата,
Дала б тобі, серце моє,
Да ще не почата.
Не веліла мати
Зарані давати.
Як зобгаєм коровай,
Тоді – Боже помагай,
З скрипками, з цимбалами,
З дружками, з боярами[1].

Зі збірки П. Чубинського:
Гопа-гопа, гопасеньки
Любили мя два ляшеньки.
Їден любив – кожух купив,
Другий любив – жупан купив.
А в кожусі тепло буде,
А в жупані гарно буде[1].

Захотіла калача
З медком, з медком,
Я ж була
Да під парубком;
Я ж думала
Умру, умру,
А я ж цеє
Давно люблю! [1]

Більшість сороміцьких пісень мали ритуальний характер і співалися на весіллях.

Цікаво порівняти весільні пісні Великої Росії з українськими. В Росії такі пісні мають назву «плачі» чи «голосіння» («вытье»)[2, 238]. В Україні ж такі пісні мають

жартівливий характер. Дослідники пояснюють це тим, що багато століть релігійний обряд у нас мав другорядну роль.

Досліджуючи весільний ритуал, в більшості своїй урочистий і піднесено релігійний, потрібно звернути увагу на його завершальну частину, котра називається «комора». Коли молода в'їзджає до хати молодого, пісні набувають вакхічного й еротичного характеру, який досягає максимуму в момент відходу молодих на шлюбну постіль.

Хведір Вовк вважає, що «у цьому ритуалові можна розпізнати безсумнівні сліди примітивного культу»[2, 280], пов'язаного з вимолюванням родючості. Недарма, підлогу в коморі встилали сіном, а під голову молодим клали сніп збіжжя.

Культ плодючості мав велике значення для первісних людей. Відгомін цих традицій відчувається і в співі сороміцьких пісень на весіллі.

Наприклад, вакханалії пов'язували в першу чергу з відродженням і буянням природи. Перші вакханалії відправлялися в березні і тривали усього два дні. І в слов'янських прадавніх культурах є свята, напряду пов'язані з плідністю. Приміром, Рожаниці (Свято Рожаниць, Різдво Богородиці, Друга Пречиста, Сватання, Заручини) – традиційне народно-християнське свято, яке відзначають в Україні 8(21 вересня). Має прадавні дохристиянські корені.

Вчені вважають, що культ Роду розвинувся за часів патріархату (епоха Бронзи), в той час як Рожаниці що виникли в матріархаті, вже втілилися в образи Лади та її доньки Лелі. Рожаниці – Богині плодючості – виникли раніше чоловічого божества Роду.

Одна з сороміцьких пісень, котру співають за такої нагоди, на думку Хв. Вовка, наближена до ведичного культу. Молодий у більшості варіантів таких пісень порівнюється з бугаєм, котрий є уособленням чоловічої сили: «Його ведуть на припоні, як бугая...», тупоче «в хаті, як ціла череда» і «плаче від буйної жаги» (Бердичівський повіт). «Грицько стоїть, як бугай, а Маруся, як телиця» (Новгород-Волинський повіт). Ці пісні справедливо вважають прадавніми. Приклад зі збірки Максимовича, №7:

*Не йди, дівчино, у поле:
Там тебе бугай сколе
Довгою тичиною,
Не будеш дівчиною [1]*

У більш нових варіаціях здійснення акту запліднення пояснюють Божою волею або наказом панотця. Приклад: збірка П. Чубинського, № 13:

*«Ой, мамцю, мамцю,
До комори ведуть».
– Цить, доню,
Тобі меду дадуть.
«Ой мамцю, козак
На мене лізе».
– Цить, доню,
Він тебе не заріже.
«Ой мамцю, вже й ножик виймає...»
– Цить, доню, він Боже думає[1].*

Ще одна важлива деталь обряду комори – це подолання страху дівчини перед відповідальним моментом. Саме за-для цього і слугували еротичні жартівливі пісні.

На другий день весілля, якщо усіх традиції було дотри-мано, наставав час веселощів. Тоді у всьому переважав червоний колір: коровай прикрашався калиною, навіть горілку до столу подавали забарвленою. Хліб символічно перев'язували червоною ниткою.

Хв. Вовк виводить існування шлюбних ігрищ, супрово-джуваних співом сороміцьких пісень з екзогамічних тра-диції давніх слов'ян. Екзогамія – це практика шлюбів поза межами окресленої групи (роду, племені, родини), до якої людина належить. На додаток до кровних родичів, заборо-на може стосуватись також членів специфічної групи.

Перезва – заключний етап весілля: коли родичі (тільки одружені!) приходять у будинок нареченого після шлюбної

ночі. Окремі тексти сороміцьких пісень містять обценну лексику, особливо, коли молода виявилася «нечесною».

Українські сороміцькі пісні в контексті сміхової культури

Більшість українських письменників творчо обробляли і використовували тексти народних сороміцьких пісень. М. Сулима слушно зауважує, що знайомство М. Гоголя із соковитим українським гумором у народних піснях («Що ти маєш під намистом?») послужило створенню чудового епізоду у «Ночі перед Різдвом»: «А что это у вас, великолепная Солоха?» [1]. Ця пісня міститься у збірці Хв. Вовка «Сороміцькі звичаї, казки, пісні, приказки, загадки і лайки» (Париж, 1889) за номером 3:

*«Що ти маєш під намистом,
Чернице-сестрице,
Черненькая, молоденькая,
Чернушечко, моя душечко?»
«Шю маю, отче Дмитріє,
Архієрею, владико,
Митрополите!»
«А що маєш нижче шиї,
Чернице-сестрице...» і т.д.
«Цицю маю, отче Дмитріє...» і т.д.
«А що маєш нижче циці,
Чернице-сестрице...» і т.д.
«Пуна маю, отче Дмитріє...» і т. д.
«А що маєш нижче пуна,
Чернице-сестрице...» і т.д.
«Пекло маю отче Дмитріє» і т.д.
«Нехай всуну свого свекра,
Чернице-сестрице...» і т.д.
«Благословіть, отче Дмитріє,
Архієрею, владико,
Митрополите!..»*

Сороміцькі пісні, записані Т.Шевченком, містяться у його «третьому альбомі» 1846-1850рр. Раритет зберігається у відділі рукописів Інституту літератури ім. Т.Г. Шевченка НАН України (ф.1, №108).

Ніщо людське не було чуже Тарасові Шевченку. Як художник, він залишив багато начерків, олівцевих і акварельних робіт оголеної людської натури. Серед них: «В гаремі»(1843) «Вірсавія»(*офорт/акватинта за роботою Карла Брюллова 1831 року, 1860*), «Натурицики»(*вугілля, крейда, 1840-1841*), «Перерване побачення» (*папір, акварель, 1839-1840*) Це копія з однойменної акварелі Карла Брюллова, виконана Шевченком у двох примірниках. Під малюнком, що зберігається у Національному музеї Тараса Шевченка, на паспарту напис олівцем: «Шевченко. Прерванное свидание. Нижче витиснено: Carolus Bruloff, Coria».

Григорій Грабович у розлогій статті згадує нецензурні записи поета і його портрет «ню»: «Десь між 15 червня і 25 липня 1846 року Шевченко, беручи як член Археографічної комісії участь у розкопках могили Переп'ят біля села Фастівець, зробив в альбомі рисунок, що тепер зветься «Церква з дзвіницею». Рисунок, можна сказати, мінімалістичний: кількома штрихами показано церкву, дзвіницю, якусь нібито клуню й кілька дерев. Але складність у тому, що над цим невинним пейзажем Шевченко дописав (що це його рука, немає сумніву) два рядки: «в Переп'яти у ями, копали там х-ми»[3].

Щодо оголеного Шевченка (малюнок на звороті з альбому 1850 року) Грабович зазначив, «святенництво не завжди було еталоном новітніх вітчизняних академічних видань. В академічному виданні, яке розпочав іще Сергій Єфремов 1927 року і яке за інерцією протривало аж до 1932-го, ці питання поставлено інакше. Репродукція рисунка, що тоді називався «Трибанна церква та дзвіниця», подавалася разом із написом. І опис згаданого автопортрета в цьому виданні, де коментар до малюнків Шевченка склав академік О.П. Новицький, також звучить зовсім інакше: «(144) стор. 7 на звороті. Голий чоловік з закинутою на плечі киреєю, вітром розвіяною, іде понад морем, у чоботах, кашкеті, з ціпком у

руці. Праворуч нарис човна на два вітрила. Олівцем» [3]. Але це видання світу не побачило: весь наклад було знищено.

М. Сулима зазначив, що Шевченко не тільки збирав сороміцькі пісні, знав їх, але й використовував і творчо обробляв у своїй поезії[1,69].

В поемі «Гайдамаки», в розділі «Бенкет у Лисянці» поет для підкреслення жахливості моменту показує, як на козацькому бенкеті серед крові замучених людей, з уст старого кобзаря звучать сороміцькі куплети. Акцентуючи хорор, Гонта примушує танцювати і старика-кобзаря:

*Отак чини, як я чиню:
Якби дочку абицію –
Хоч попову, хоч дякову,
Хоч хорошу мужикову.*

Шевченко використовує уривки з широко відомих українцям сороміцьких пісень: «Заганяйте квочку в бочку, А курчата в вершу...» Продовження має бути: «Признавайся, Марусенько, Хто пошморгав спершу?» (№46, записи Хв. Вовка) Існує набагато жорсткіший варіант цієї пісні, записаний декількома етнографами.

Загалом, Шевченко використав тексти 6 сороміцьких пісень у вище згаданому розділі «Гайдамаків»: «На городі пас-тернак», «Ой гоп, гопака! Полюбила козака», «Як була я молододою преподобницею», «Заганяйте квочку в бочку», «І...гу! Загнув батько дугу...», «Ой сип сирівець Та криши петрушку...».

З 14 пісень, записаних Шевченком є ті, котрі співалися задля розваги:

*Соколе мій чоловіче,
Третій півень кукуріче,
Чом ти мене не лоскочеш,
Бо я знаю, чого хочеш [1,70]*

Або популярний в народі сюжет про чернеця і черницю за номером 5:

*У Києві на дзінниці
Сидить чернець на черниці.
Прийшов к єму хлопець:
– Що ти робиш, отче?
– Спасаяся, хлопче. –
Отак чернець спасається –
на черниці хитається.*

Ставлення до інтимних питань в українській родині

Статеве виховання в традиційній українській родині практично не здійснювалось: морально-етичні засади християнства, по суті, накладали табу на обговорення відповідної проблематики в колі сім'ї. Батьки намагались усіляко обмежити знання дітей у цій царині, сподіваючись стримати інтерес до питань статі. Почасти така поведінка батьків була умотивована також універсальною культурною нормою – заборонаю інцесту [5,15].

В селянському середовищі не було страшнішого гріха, ніж інцест, тому це явище набуває у Т. Шевченка такого страшного трагізму у поемах «Відьма» чи «Княжна».

До слова, головна героїня поеми «Відьма» – Лукія, – буди несповна розумом, співає циганам сороміцьких пісень:

*Ой у новій хаті
Полягали спати,
Молодій приснилось,
Що мати сказалась
Свекор утопився,
Батько оженився.*

*Або стилізація Шевченка:
Як була я молодиця,
Цілували мене в лице,
А як стала стара баба,
Цілували б, була б рада [8, 379]*

Простивши свого кривдника – пана, відьма Лукія живе у злагоді і мирі із собою, її люблять і прислухаються до її порад:

*Ніби матір, привітали
Ласкаві дівчата.
І знов стали на досвітки
До неї ходити [8, 391]*

Вона навчає дівчат боятися панського кохання і його наслідків.

Ставлення українців до військових і до стосунків із ними правдиво відображає народна сороміцька пісня:

*І ти гусар, і я гусар. Гусареві дочки –
Їдна гола, друга боса, третя без сорочки.
Ти гусар, і я гусар. Оба гусари взяли
Дівку на коліна та й заколисали [1, 112].
Ще один приклад зі збірки П. Чубинського, №164:
Яка була московочка,
Така є;
Як давала хлопцям їсти,
Так дає [1, 106].*

О. Кісь вважає, що «уникнення кровозмішання, ба, навіть запобігання виникненню щонайменших сексуальних імпульсів (хоч би й підсвідомих) між родичами було наріжним каменем у побудові стосунків поміж батьками та дітьми, а також між різностатевими підлітками» [5,110]

Важливо, що табу інцестуальних контактів витворило й іншу звичаєву норму, згідно з якою рідні брати та сестри не мали права відвідувати ті самі зібрання молоді. В народі пильно стежили за тим, аби на одних вечорницях були присутні не більш як одна особа з однієї хати. Вечорничні гурти формувалися за віковим принципом. Ті, що порушували цей припис, зазнавали осуду за те, що «він перебив свого брата», «потоптав старшого» «підм'яв сестру» тощо [5,113].

Вечорниці як місце для виконання сороміцьких пісень.

Саме для вечорничного спілкування характерні розваги з виразним еротичним підтекстом (ігри, загадки, оповідки тощо). Цікаво, що навіть у таких віддалених одне від одного регіонах, як Полтавщина та Бойківщина, назви та зміст деяких вечорничних забав (грали відповідно у сракача та у душка) тотожні й мають сороміцький смисл [5,113].

Краєзнавець Петро Іванов навіть записав цілу збірку народних ігор «Игры крестьянских детей в Купянском уезде», де серед інших є і гра «у сракача»[4].

На вечорницях, та на вуличних гуляннях молодь, окрім емоційного, здобувала і перший досвід безпосереднього тілесного контакту з протилежною статтю (йдеться насамперед про такі пестоші, як поцілунки, обійми, доторки до інтимних місць, лоскотання тощо). Ініціатива незмінно належала хлопцям, які вважали, що «хлопцеві ніяка дівчина не може одказати, щоб не поцилуватись» [5,55]

О. Кісь вказала на ще один спосіб співання сороміцьких пісень. Виявляється, сороміцьких пісень співали не тільки надто розпусним або веселим дівчатам, але й надто скромним. Покаранням і найпоширенішим способом осоромити дівчину було вимащування воріт її дому дьогтем або калом. Парубки могли вийняти ворота і занести далеко на вигін. На вулиці надто скромну дівчину могли навіть побити. Насамкінець, вночі під вікнами виконувалися найгідкіші сороміцькі пісні [5,115].

Загалом, громадська думка про поведінку молоді на вечорницях була доволі поблажливою: селяни розглядали їх як прадавній звичай, вважаючи несправедливим відмовляти молоді у свободі, якої свого часу зазнали їхні батьки. Справді, більшість дослідників цієї ділянки української культури та самі селяни вказують на переважно платонічний характер стосунків поміж статями на вечорницях: хлопці, як правило, з повагою ставились до дівочої чести і не переходили тієї формальної межі, за якою починається розпушта. Безумовно, інколи з цього загальновизнаного та дієвого правила траплялись прикрі винятки, які зафік-

совано у метричних книгах записами про незаконно народжених дітей.

У другій половині XIX ст. кількість шлюбів на українських землях випереджувала інші регіони Російської імперії, і багато країн Європи, до того ж у селах шлюбність була значно вищою, аніж у містах. Етнографічні відомості свідчать, що середній шлюбний вік для українських дівчат становив 16-18 років, а для хлопців – 18-20 років, це було зумовлене не тільки економічними міркуваннями, але й турботою батьків про чистоту моралі своїх дітей.

Надмірно еротизований (а отже, неприйнятний з погляду християнської моралі) характер стосунків молоді на вечорницях став причиною переслідування вечорниць та їх заборони з боку Церкви та органів місцевої влади, зокрема в північно-східному регіоні України.

М. Сумцов цитує цікавий документ, віднайдений А. Маркевичем у другій пол. XIX століття в книгозбірці одної з сільських церков Полтавської губернії. Це був указ Київської духовної консисторії 1719 року. В ньому, зокрема, йшлося про заборону вечірниць, бо там «диты по ночам купами собираются, неисповедимыя безчиния и мерзкия беззакония творят, справуючи себе игры, танцы и всякие пиятихи скверная..., а найпачее под час таких нечестивых сборов разные делаютя эксцесса, яко то блудие грехи, девства растление, беззаконное детей прижитие» [7,16].

Проте, не зважаючи на усі заборони і переслідування, звичай збиратися на вечорниці і весело співати сороміцьких пісень тримався впродовж віків аж до 20 рр. XX століття.

Висновки. Сороміцькі пісні разом із загадками, прислів'ями і коломийками є важливою частиною сміхової культури українців. Уривки або ремінісценції на загальновідомі сороміцькі пісні зустрічаються у видатних письменників: М. Гоголя, Т. Шевченка, Г. Квітки-Основ'яненка, П. Кореницького та інших. Збиранням подібних пісень займалися видатні філологи і етнографи України. В статті підсумовано найцікавіші точки зору на існування сороміцьких пісень і їх функціонування в світі. Тож, потрібно позбува-

тися зайвого пуританства і звернути увагу на цю мало досліджену царину українського фольклору. Вивчення реалій українського побуту є важливим для розуміння організації традиційного українського суспільства.

Список використаної літератури

1. Бандурка: Українські сороміцькі пісні / Упор. та автор передмов до розділів М. Сулима. – К: Дніпро, 2001. – 280 с.
2. Вовк Хв. Етнографічні особливості українського народу // Вовк Хв. Студії з української етнографії та антропології. – Київ: Мистецтво, 1995. – 335 с.
3. Грабович Г. Прихований Шевченко.– Режим доступу: <https://krytyka.com/ua/articles/prykhovanyu-shevchenko>.
4. Иванов П. В. Жизнь и поверья крестьян Купянского уезда Харьковской губернии / Упорядкування та передмова М. М. Красикова. – Харків, 2007. XLIII, 216, X, 58 с. (Студії з фольклору та етнографії Слобожанщини; Вип. 2).
5. Кісь О. Жінка в традиційній українській культурі (друга половина XIX – початок XX ст.). – Львів: Інститут народознавства НАН України, 2012. – 287 с.
6. Мудрак Л. Еротична лірика: жанрова специфіка та ідіостилі (2014)
7. Сумцов, Н. Ф. Досветки и посиделки [Електронна копія] / Н. Ф. Сумцов // Киевская старина. – 1886. – Т. 14., Март. – С. 421-444.
8. Шевченко Т. Г. Повне зібрання творів: У 12 т. / Редкол.: М. Г. Жулинський (голова) та ін. – К. : Наук. думка, 2003. – Т. 1 : Поезія 1837-1847. – 782 с.

Summary: *The study summarizes the information collected by Ukrainian ethnographers and scholars about the shameful songs in the life of Ukrainians and their place in the national laughter culture.*

The long existence of such texts was concealed. Shorty songs are characterized by humorous or satirical content. Most of the shameful songs are definitely ritualistic and performed at weddings. Researchers see in these songs the ancient roots that date back to the Bronze Age, and are associated with the fertility cult. Moreover, such songs are not only in the Slavic peoples, but also in many peoples of Europe: Germans, Englishmen, French, and others. In most rituals of the calendar cycle expressive marriage-erotic motifs can be traced, their deeper analysis deserves a separate study, so here we will consider only a few customs that are directly related to the given problem.

A certain part of shameful songs in Ukraine was sung for the entertainment of young people on street festivities or evening parties. At such joint events Ukrainian youth received the first experience not only emotional communication, but also physical contact.

Vespers and light bulbs, according to some researchers, were the basis for getting young people of sexual education. Others think this was a kind of trial marriage. Evenings were under the continuous sight of the church, from the point of view of which these gatherings of young people were considered a center of non-Christian morality.

M. Sulima believes that Ukrainian shamanic songs are an important part of our folklore. They have a deep morality describing a healthy attitude to such a part of human life as the continuation of the family.

In the article for the first time a certain classification of shameful songs was made, as a whole, and in the collection of Taras Shevchenko.

Key words: *humor, shameful songs, wedding, perezha, pantry, bacchanalia, fecundity, vechornytsi, high school, sexual education, eroticism, morality, incest, meaningful vocabulary.*

Одержано редакцією – 25.04.2019 р.
Прийнято до публікації – 13.05.2019 р.